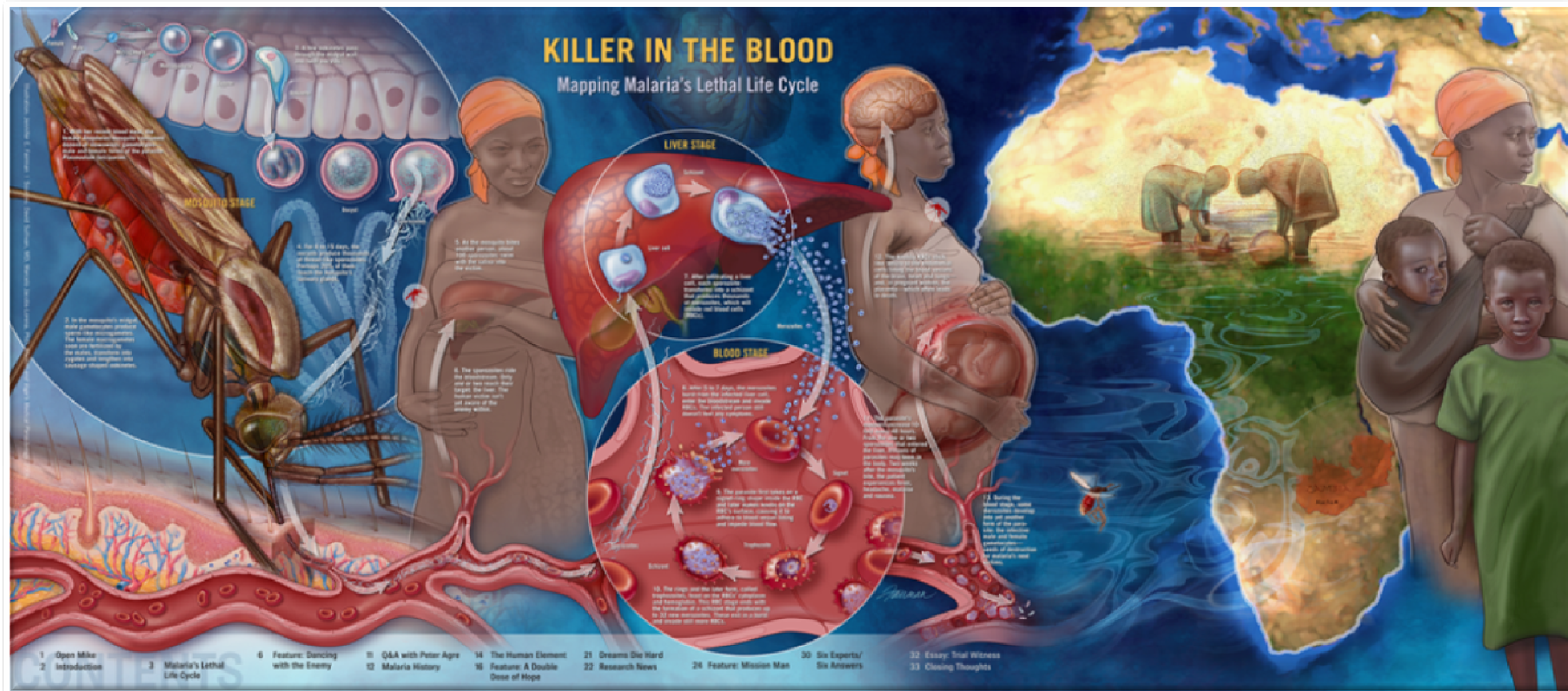

Plasmodium
Babesia

přenos: **krevsajícím hmyzem**
infekce: **červených krvinek**

Plasmodium

<http://www.fairmanstudios.com>

Plasmodium falciparum - genom

Plasmodium vivax

Plasmodium ovale

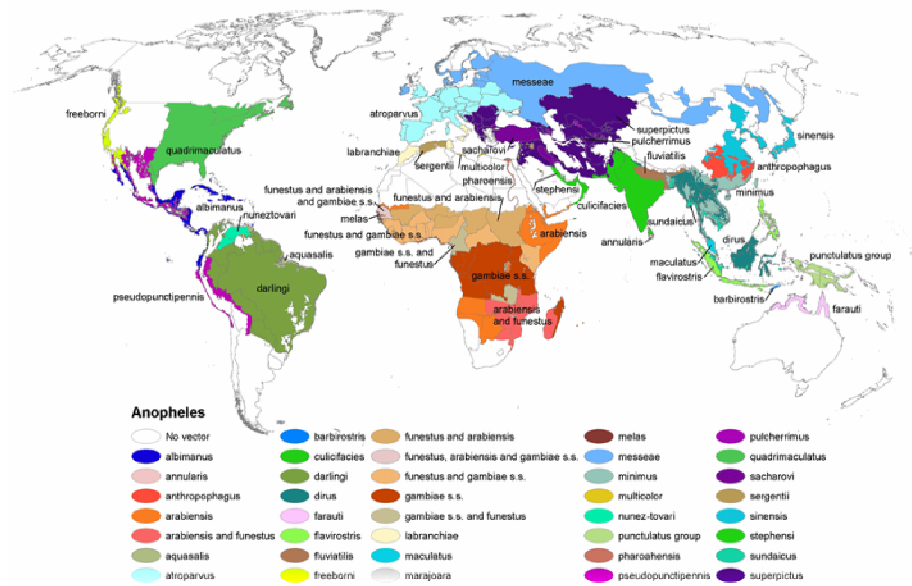
Plasmodium malariae

Plasmodium knowlesi

- krevní apicomplexa
- intracelulární (vývoj uvnitř hepatocytů a **erytrocytů**)
- přenašeč: komár
- původci **malárie**

PŘENAŠEČ

komár rodu *Anopheles*
(samičky)

přenos: 60 druhů anofelů

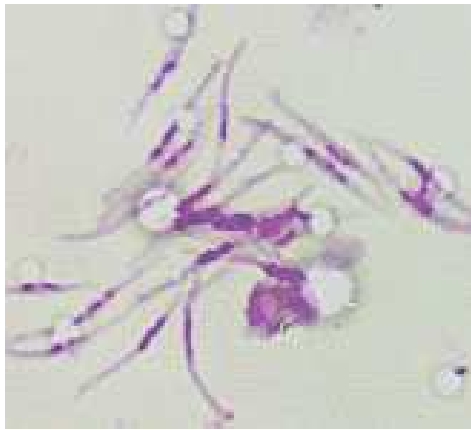
PŮVODCE: *Plasmodium* tvoří řadu stádií
3 stádia jsou významná pro průběh nákazy člověka

sporozoit

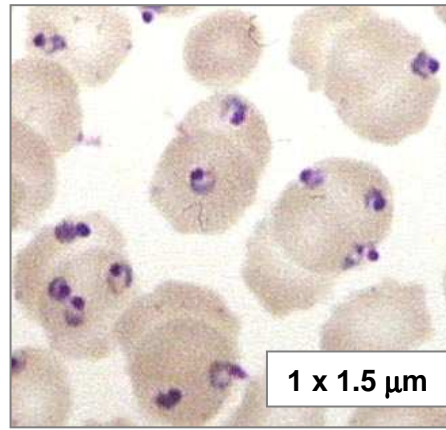
merozoit

gametocyt

2 invazivní stádia

infekční stádium
terminální stádium vývoje
v přenašeči

patogenní stádium
množí se v erytrocytech

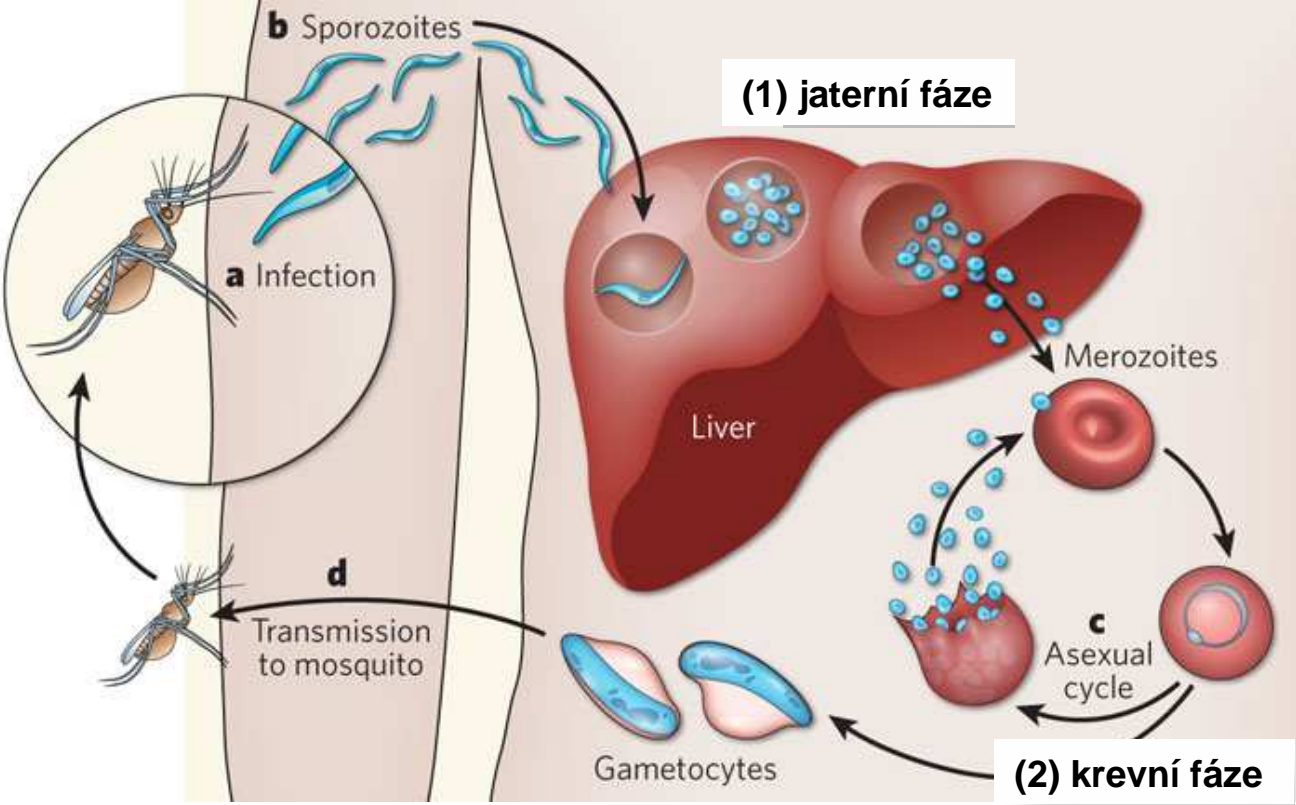
nezralé sexuální stádium

infekční pro přenašeče
terminální stádium vývoje
v člověku

ŽIVOTNÍ CYKLUS PLASMODIÍ

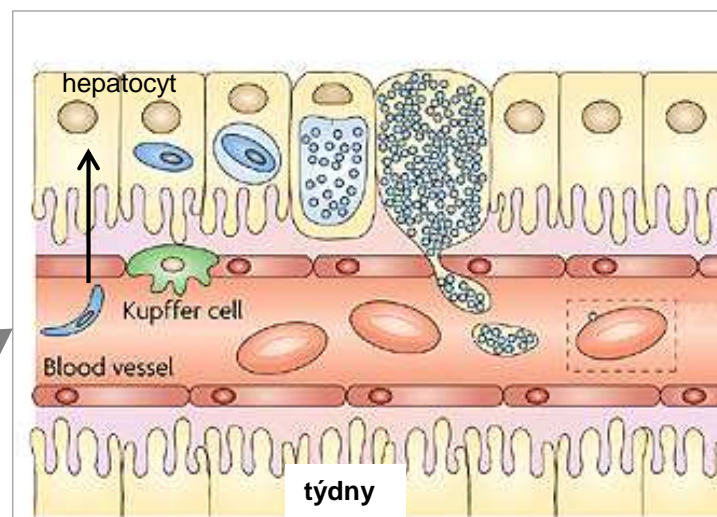
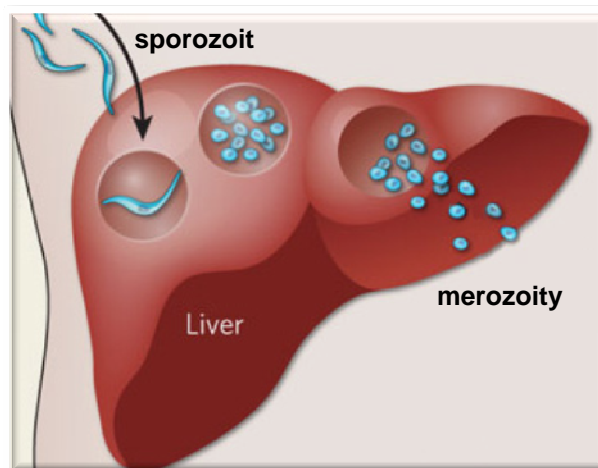
v člověku: 2 fáze

(1) JATERNÍ FÁZE = exoerytrocytární fáze (EE)

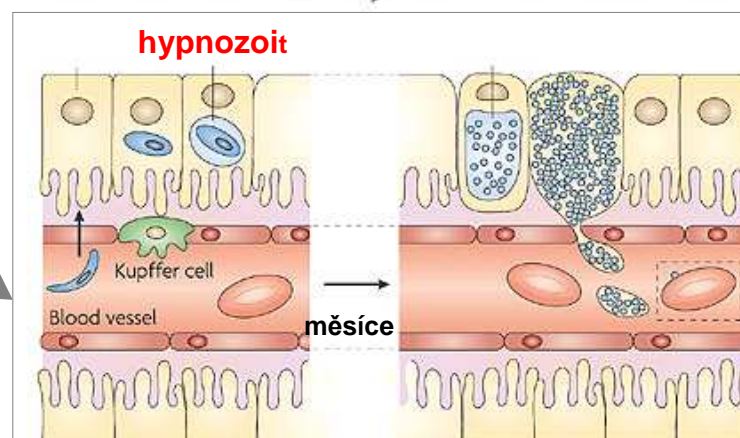
SPOROZOIT

- extracelulárně v krvi (15-60 minut)
- průnik do hepatocytu
- množení uvnitř hepatocytu
- vznik **merozoitů**
- **návrat do krve**

P. falciparum
P. malariae
P. knowlesi

okamžité
množení

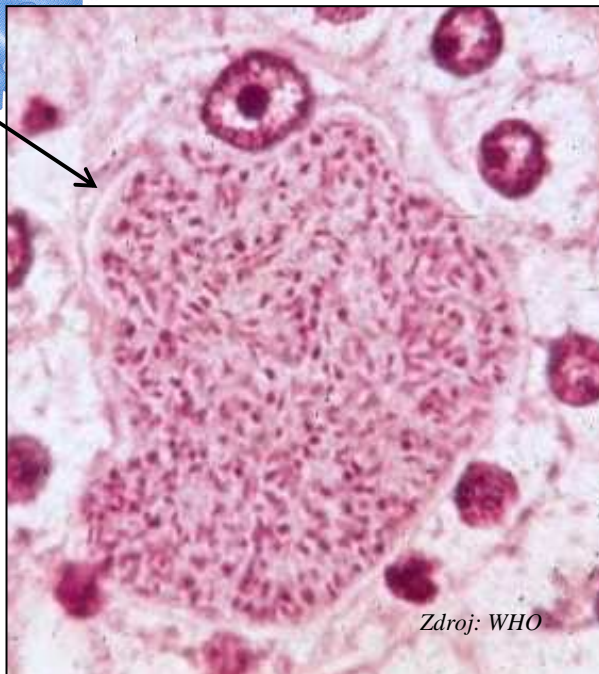
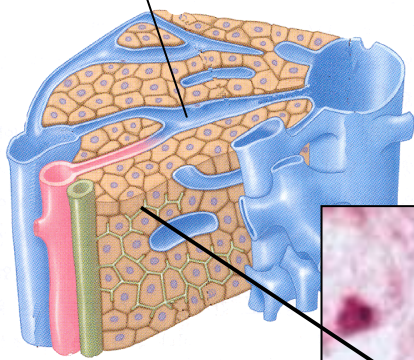

P. vivax
P. ovale

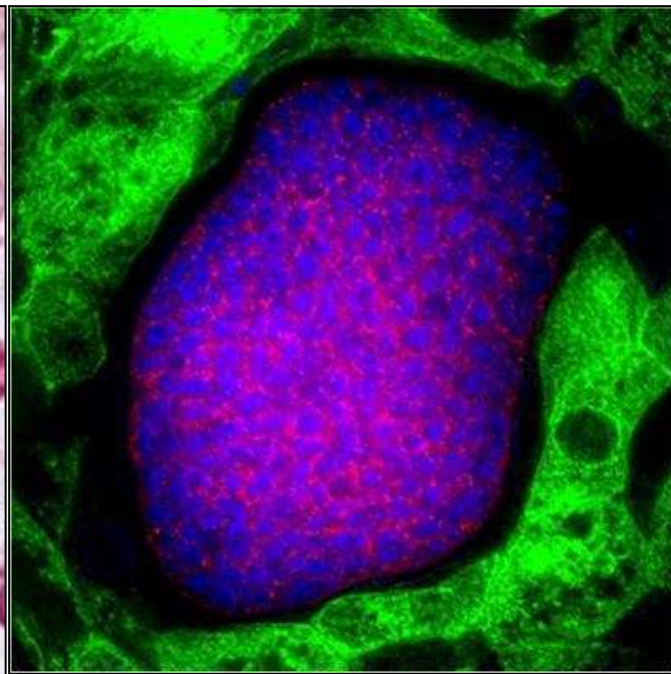
vývoj
merozoitů
může být
oddálen

MNOŽENÍ PLASMODIÍ V HEPATOCYTECH

SINUSOIDY

Zdroj: WHO

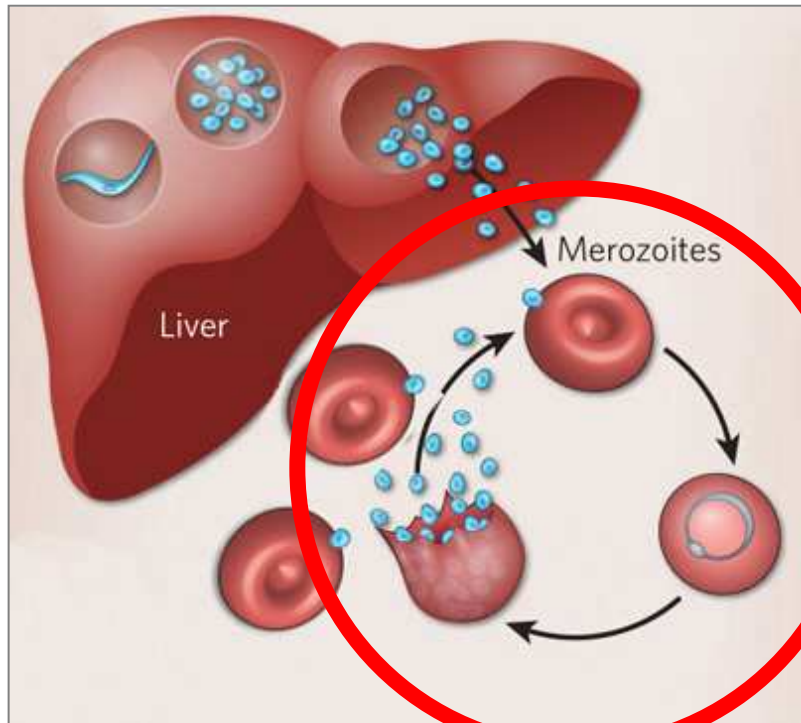

(2) KREVŇÍ FÁZE = erytrocytární fáze

merozoity z jater přecházejí do krve: **infekce erytrocytů**

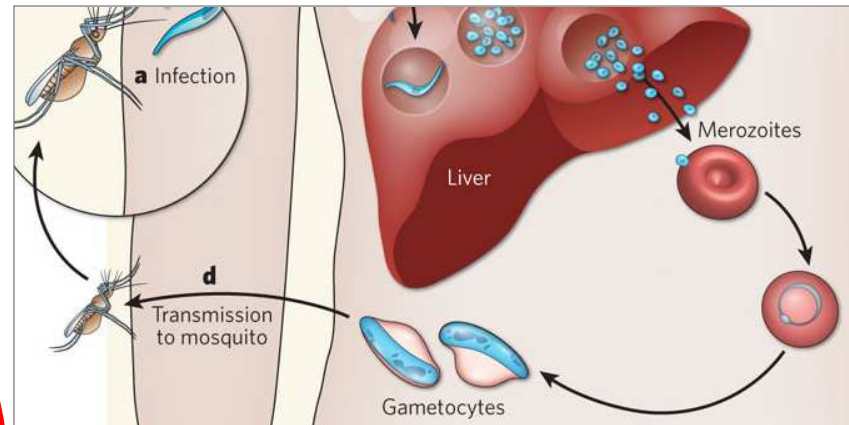
(2a) **cyklické množení uvnitř erytrocytů**

tvorba nových merozoitů
infekce dalších erytrocytů

(2b) **přeměna uvnitř erytrocytů**

tvorba gametocytů
(merozoit se přemění na **gametocyt**)

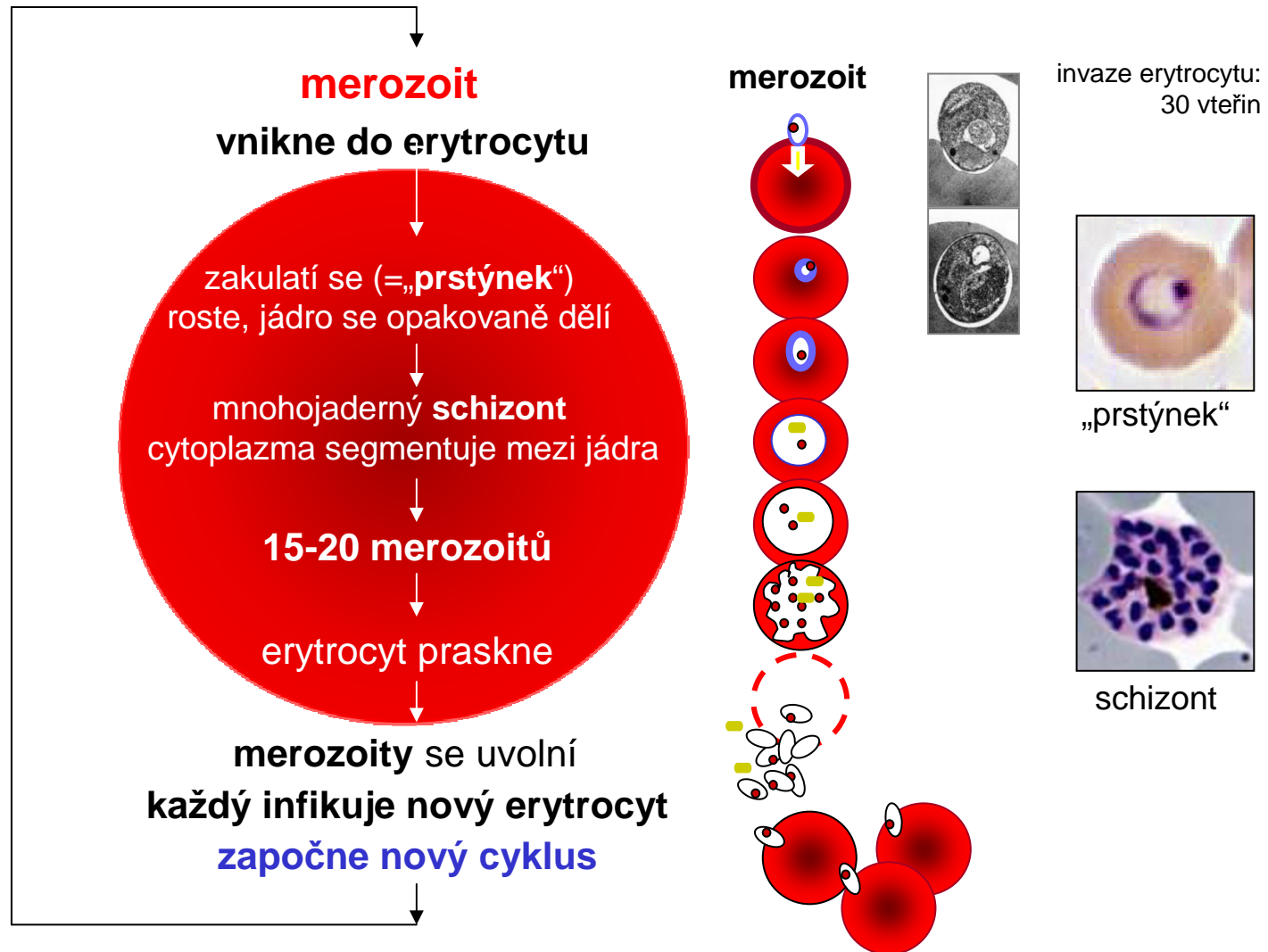

gametocyt = nezralé pohlavní stádium

- v krvi 2 – 3 dny
- **infekční pro přenašeče**
- **bezvýznamné pro člověka**

(2a) KREVŇÍ FÁZE = erytrocytární fáze asexuální

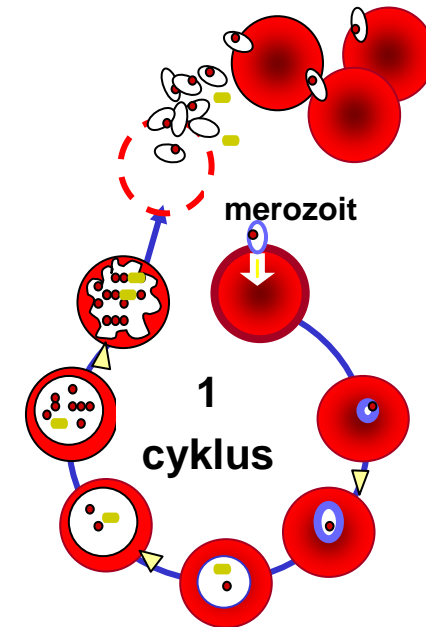
MNOŽENÍ PLASMODIA UVNITŘ ERYTROCYTU

(2a) KREVNÍ FÁZE = erytrocytární fáze asexuální

DRUHY PLASMODIÍ SE LIŠÍ DÉLKOU MNOŽENÍ UVNITŘ ERYTROCYTU
= délkou 1 cyklu

druh	délka 1 cyklu (hodiny)
<i>Plasmodium falciparum</i>	48
<i>Plasmodium vivax</i>	48
<i>Plasmodium ovale</i>	48
<i>Plasmodium malariae</i>	72
<i>Plasmodium knowlesi</i>	24

cyklické množení plasmodií uvnitř erytrocytů = klinicky malárie

Jaterní fáze nákazy = bezpříznaková

MALÁRIE

Plasmodium falciparum původce „tropické“ malárie
(*maligní terciána*)
neimunní osoby:
akutní průběh, neléčená smrtelná

Plasmodium vivax původce třídenní malárie
(*benigní terciána*)

Plasmodium ovale původce třídenní malárie
(*benigní terciána*)

Plasmodium malariae původce čtyřdenní malárie
(*kvartána*)

zdroj nákazy:
člověk

Plasmodium knowlesi původce dvoudenní malárie
(*quotidiána*)
smrtelné případy

zdroj nákazy:
primáti

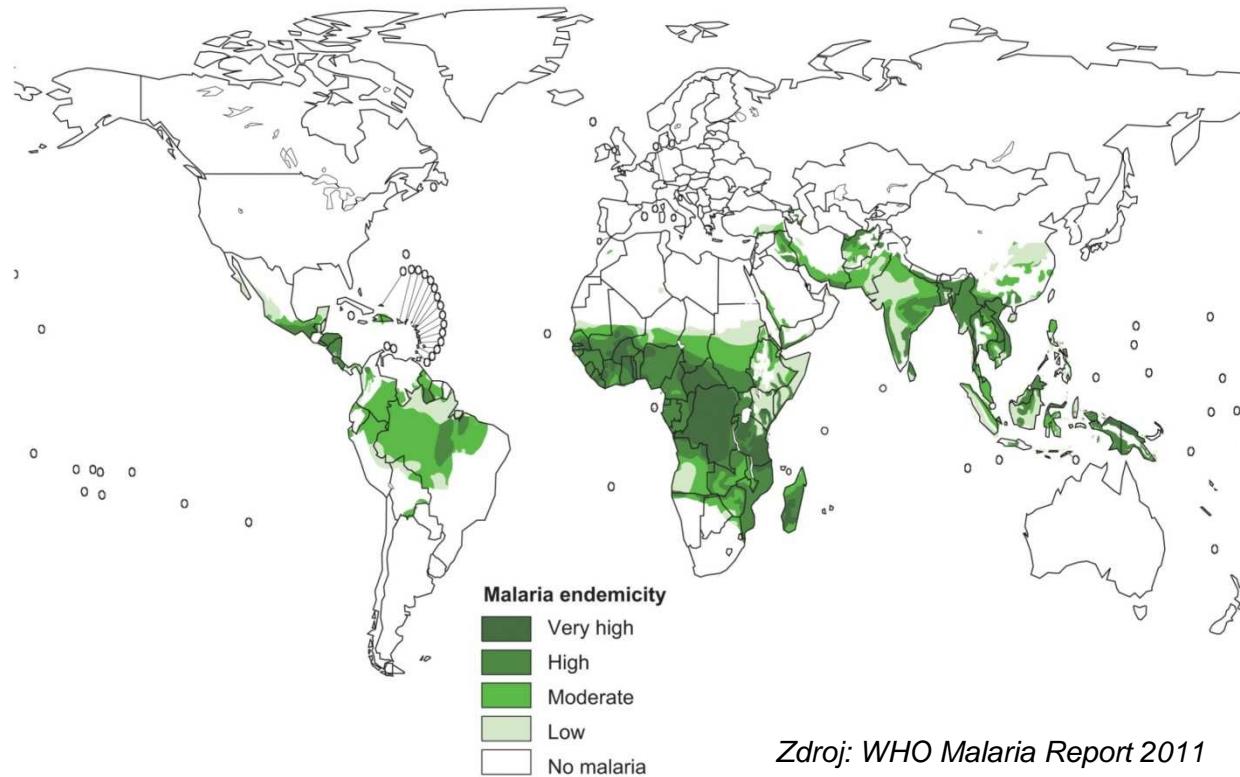
EPIDEMIOLOGIE MALÁRIE

- nejzávažnější parazitární infekce
- 300 – 500 milionů infikovaných
- 100 milionů klinických případů ročně
- ~ **1 milion úmrtí ročně** (90% subsaharská Afrika: malé děti << 5 let)

EPIDEMIOLOGIE MALÁRIE

ENDEMICKÉ OBLASTI PŘENOSU MALÁRIE 2010: **109 zemí**

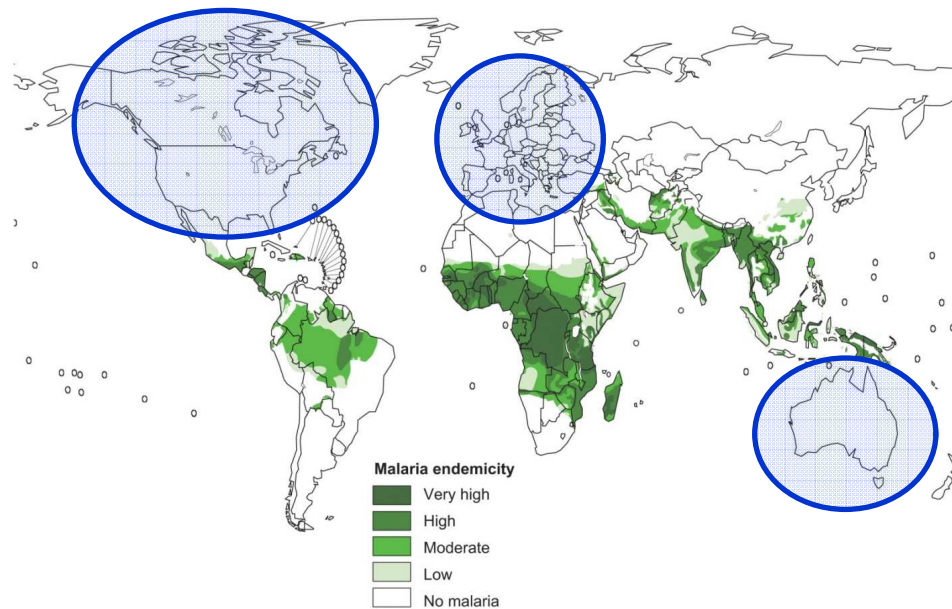

- 45° s.š. – 30° j.š., < 2000 m.n.v.
- subtropy, tropy
- ohniskový výskyt

EPIDEMIOLOGIE MALÁRIE

- přenos malárie se nevyskytuje v **Evropě, Austrálii, USA:**
pouze importované případy

ČR: 20 – 25 importovaných případů/rok
7 osob na malárii zemřelo

PATOGENEZE MALÁRIE

- **důsledek cyklického množení plasmodií v erythrocytech**

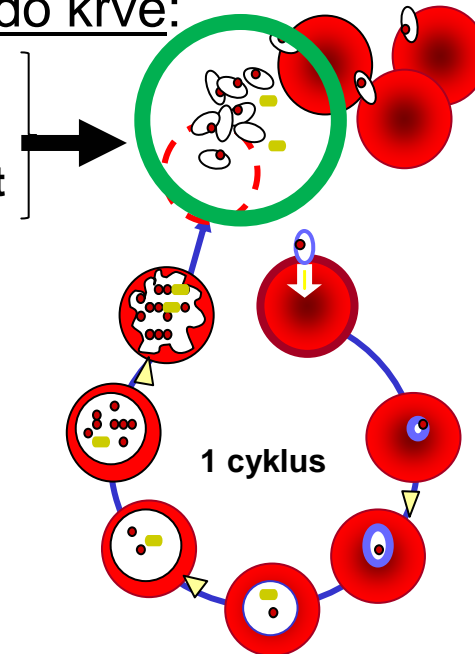
PATOGENEZE MALÁRIE

při rozpadu nakažených erytrocytů se uvolní do krve:

- • merozoity
- • odpadní a metabolické produkty plasmodií
malarický toxin, malarický pigment

➔ důsledek: **malarický záchvat**

opakování záchvatu = teplotní paroxysmus
závisí na délce vývoje plasmodia v erytrocytu
po 48 hodinách: *P.vivax*, *P.ovale*, (*P.falciparum*)
po 72 hodinách: *P.malariae*
po 24 hodinách: *P. knowlesi*

PATOGENEZE MALÁRIE

Malarický toxin

falešný signál pro makrofágy k produkci **TNF- α** a **IL-1** (endogenní pyrogeny)

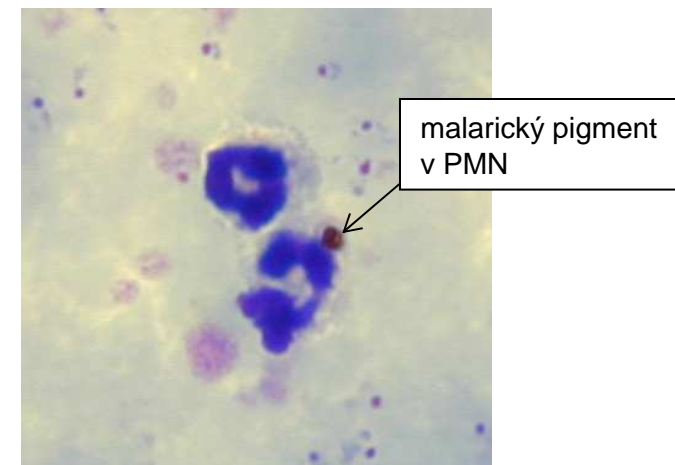
důsledky:

- účinek na termoregulační centrum v hypothalamu: **horečka**
- mnohostranné patologické účinky
poškození cév a okolních tkání, krvácení do tkání, nekrózy v různých orgánech
(mozek, plíce, střevo, ledviny)

Malarický pigment

fagocytován monocyty, inhibice funkce monocytů

důsledek: **imunosupresivní stav**

PATOGENEZE MALÁRIE

- liší se podle vlastností a chování původce onemocnění

PATOGENEZE TROPICKÉ MALÁRIE

původce: *Plasmodium falciparum*

- infikuje retikulocyty a erytrocyty
důsledek: procento nakažených krvinek může být **vysoké**
- modifikuje povrch infikovaných krvinek
důsledek: nakažené krvinky adherují k endotelu cév a k placentě

PATOGENEZE TROPICKÉ MALÁRIE

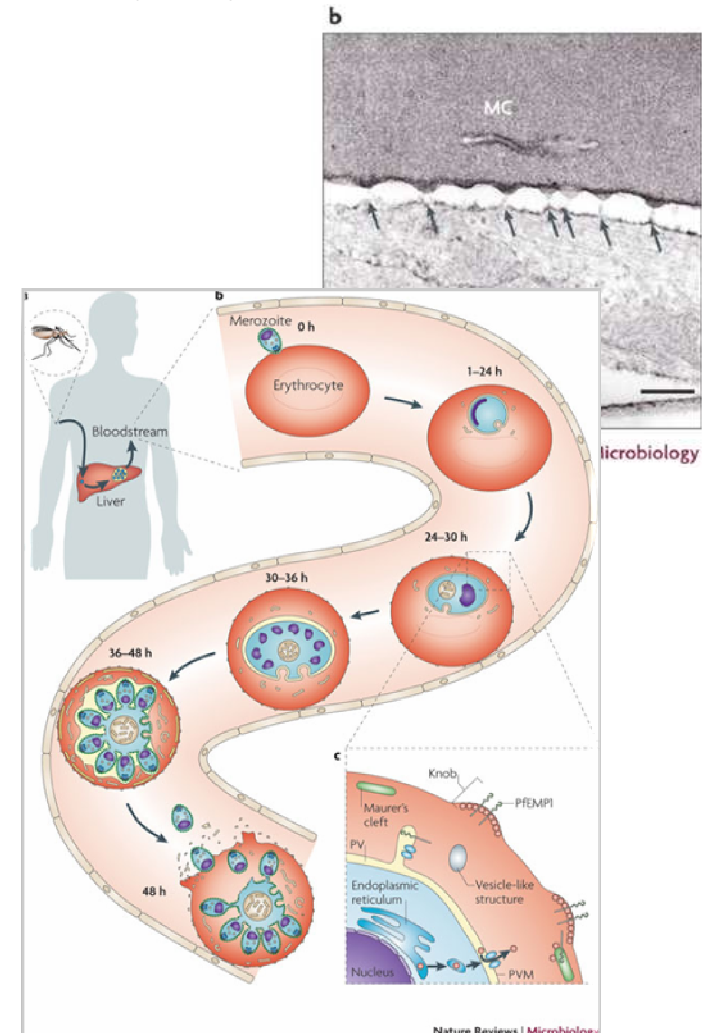
Plasmodium falciparum

starší vývojová stádia indukují tvorbu výrůstků na povrchu erythrocytu = „lepivé“ oblasti
umožňují

- přichycení infikovaných krvinek
k endotelu cév, k syncytiotrofoblastu placenty
- tvorba roset

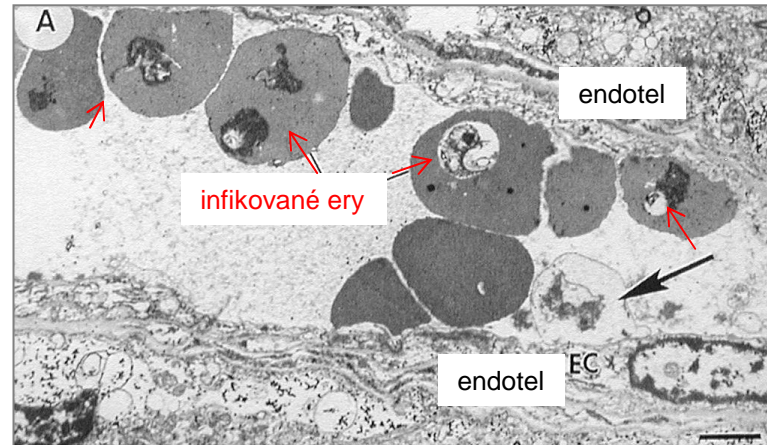
patologické důsledky:

- ucpání krevních kapilár a venul,
- narušení cirkulace, provokace zánětu
- v kombinaci s dalšími faktory:
příčina smrtelných komplikací
(mozková malárie ...)

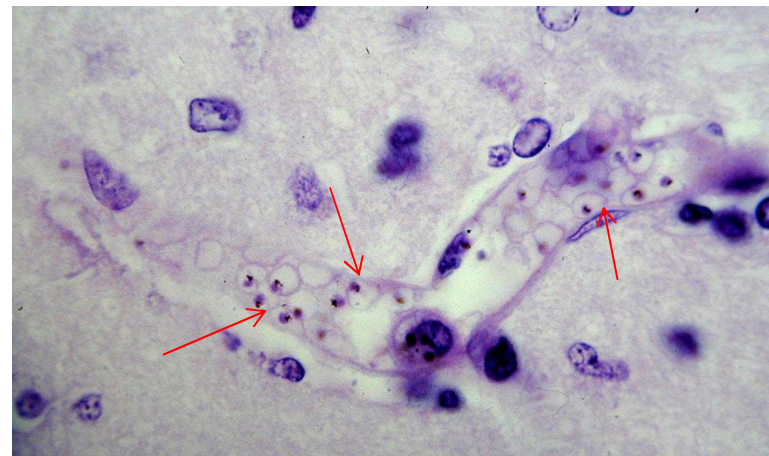

PATOGENEZE TROPICKÉ MALÁRIE

Mozková kapilára vyplněná nakaženými erytrocyty

Transmisní elektronová mikroskopie

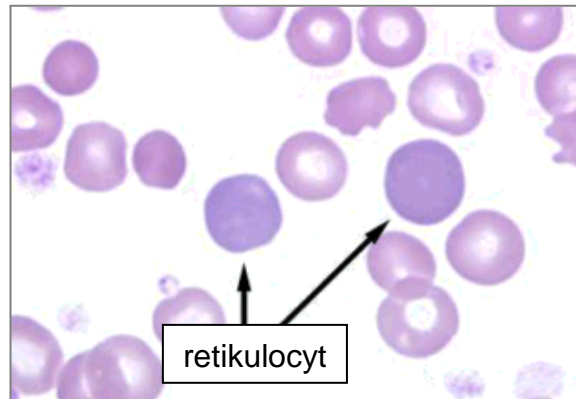
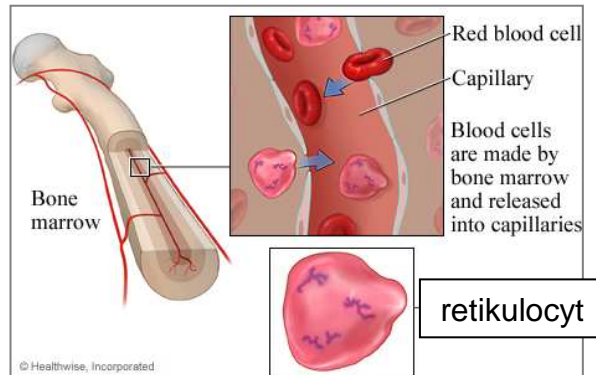

Histologie

PATOGENEZE **TERCIÁNY**

původce: *Plasmodium vivax*, *Plasmodium ovale*

- infikují retikulocyty:
důsledek: procento nakažených krvinek **nepřekročí 2%**

PATOGENEZE **KVARTÁNY**

původce: *Plasmodium malariae*

- infikuje „staré“ erythrocyty:
důsledek: procento nakažených krvinek velmi **nízké**

PATOGENEZE QUOTIDIÁNY

původce: *Plasmodium knowlesi*

- infikuje všechna stádia erytrocytů:
důsledek: procento nakažených krvinek může **přesáhnout 2%**

KLINICKÝ OBRAZ MALÁRIE

- (1) nekomplikovaná malárie**
- (2) komplikovaná malárie**

KLINICKÝ OBRAZ MALÁRIE

(1) nekomplikovaná malárie

(a) TŘÍDENNÍ MALÁRIE (terciána)

původce: *Plasmodium vivax, Plasmodium ovale*

inkubační doba: **2 - 4 týdny** (několik měsíců)

příznaky: • na začátku nespecifické (prodromální): 2 – 3 dny

• poté: opakovaný horečnatý záchvat = **malarický záchvat**

teplotní paroxysmus: **po 48 hodinách**

• • **chladná fáze** (bílá): 15-60 minut

chladná, suchá kůže,
chladné končetiny, rychlý puls

zimnice, třesavka

• • **horká fáze** (červená): 2 - 6 hodin

vysoká horečka 40- 41°C

intenzivní bolest hlavy

• • **pokles teploty, pocení**

Možný relaps onemocnění: vzplanutí onemocnění po ukončení léčby

KLINICKÝ OBRAZ MALÁRIE

(1) nekomplikovaná malárie

(b) ČTYŘDENNÍ MALÁRIE (kvartána) - nejméně závažná malárie

původce: *Plasmodium malariae*

inkubační doba: **16 – 60 dnů** (i několik měsíců)

průběh: • chronická, asymptomatická

• příznaky: **malarický záchvat po 72**

hodinách

Rekrudescence: velmi nízký počet plasmodií v krvi přetrvává 10 i více let

náhlá aktivace (např. při splenektomii)

přenos krevní transfúzí

KLINICKÝ OBRAZ MALÁRIE

(1) nekomplikovaná malárie (?)

(c) DVOUDENNÍ MALÁRIE (quotidiána)

původce: *Plasmodium knowlesi*

výskyt: JV Asie (Malajsie, Filipíny, Thajsko, Vietnam, Barma)

přirozený hostitel: primáti (makakové) **zoonóza**
přenos z člověka na člověka?

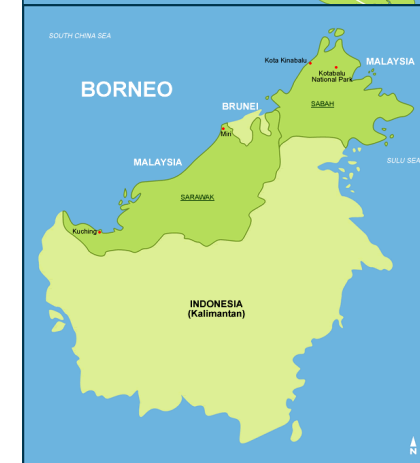
inkubační doba: **9 - 12 dní**

příznaky: mírný průběh – smrtelná nákaza

- bolesti hlavy, zimnice, kašel, bolest břicha, zvracení
- **horečka po 24 hodinách**

---

před r. 2000: 2 případy přirozené nákazy člověka

KLINICKÝ OBRAZ MALÁRIE

(1) nekomplikovaná malárie

(d) TROPICKÁ MALÁRIE

původce: ***Plasmodium falciparum***

výskyt: tropy a subtropy, teplota neklesá pod 20°C (subsaharská Afrika, JV Asie)

inkubační doba: **7 - 21 dní**

příznaky: na začátku nespecifické: i několik dnů

- bolesti hlavy, končetin, zad, v krku
- nechutenství, únava, průjem
- **horečka** neodpovídá malarickému záchvatu!
kontinuální !!!

**!!! Nekomplikovaná tropická malárie
se může velmi rychle změnit na těžké onemocnění !!!**

KLINICKÝ OBRAZ MALÁRIE

(2) těžká komplikovaná malárie = maligní terciána

- příznaky:**
- **mozková malárie** (30% případů: smrtelná)
  - **těžká anémie**
  - renální selhání
  - plicní edém
  - hypoglykémie
  - šok
  - spontánní krvácení
  - opakované křeče
  - metabolická acidóza
  - **hyperparazitémie > 5% (ČR > 2%)**
  - hyperpyrexie > 40°C

zdroj: WHO ID: 9300706

prognóza: závisí na stupni poškození důležitých orgánů

KAZUISTIKA

69-letý český turista byl na 14-denním turistickém zájezdu v Keni. Vrátil se 14.června. Neužíval žádnou antimalarickou profylaxi. O 14 dnů později začal mít horečky, pro které byl hospitalizován na infekčním oddělení.

Šestý den (!) hospitalizace byly odeslány preparáty na vyšetření malárie, a to z druhého, čtvrtého a pátého dne pobytu v nemocnici. Bylo prokázáno *Plasmodium falciparum*. Parazitémie na preparátech z druhého dne byla 8%, z pátého dne 30%. Pacient byl převezen na jednotku intenzivní péče infekční kliniky, kde byla okamžitě zahájena léčba. Druhý den parazitémie výrazně poklesla na 1.6%, třetí den na 0.13%, čtvrtý na 0.01%. Pátý den ráno pacient zemřel.

Parazitémie = procento nakažených erytrocytů v periferní krvi

LABORATORNÍ DIAGNOSTIKA MALÁRIE

PŘÍMÝ PRŮKAZ

Metody:

- (a) **mikroskopie**
- (b) rychlé diagnostické testy (RDT)
- (c) PCR

NEPŘÍMÝ PRŮKAZ

průkaz specifických protilátek v séru: **pomocná metoda**

- diagnosticky nepřínosná
- význam epidemiologický

LABORATORNÍ DIAGNOSTIKA MALÁRIE

(a) MIKROSKOPIE

materiál: periferní krev (kapilární, žilní)

odběr: kdykoliv (i mimo horečku)

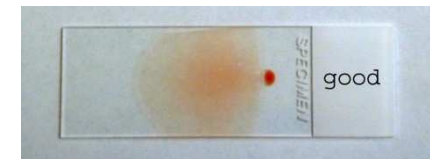
metoda: krevní nátěry

(1) „tlustá kapka“

(2) tenký nátěr

(1) tlustá kapka

(2) tenký nátěr

LABORATORNÍ DIAGNOSTIKA MALÁRIE

PŘÍPRAVA KREVNÍCH NÁTĚRŮ

kapilární krev: **ihned po odběru!!!**

žilní krev: do 2 hodin po odběru

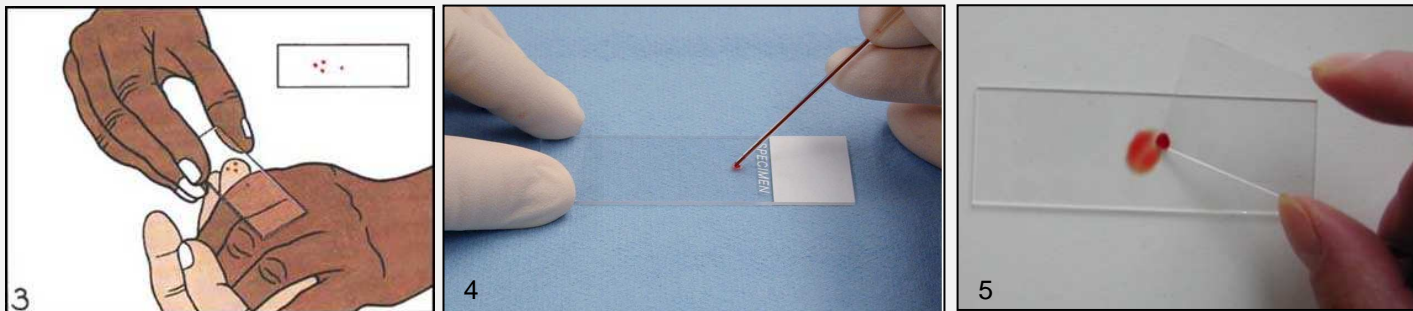
1. otřít břicho prstu čistým luhem

2. bodnout jehlou

3. ke kapce krve shora přiložit podložní sklo (4. alternativně: kápnout na podložní sklo kapku žilní krve)

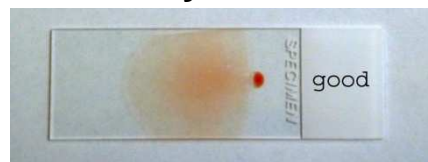
5.-7. **tenký nátěr**: rozetřít hranou druhého podložního skla

LABORATORNÍ DIAGNOSTIKA MALÁRIE

5. **tlustá kapka**: rozetřít rohem druhého podložního skla do plochy o průměru ~ 1cm

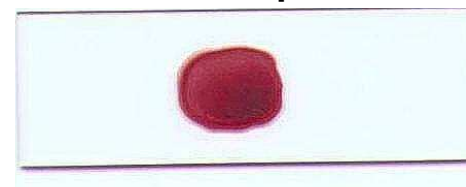
tenký nátěr

po zaschnutí

- fixuje se metanolem
- barví se vodným roztokem Giemsa-Romanowski

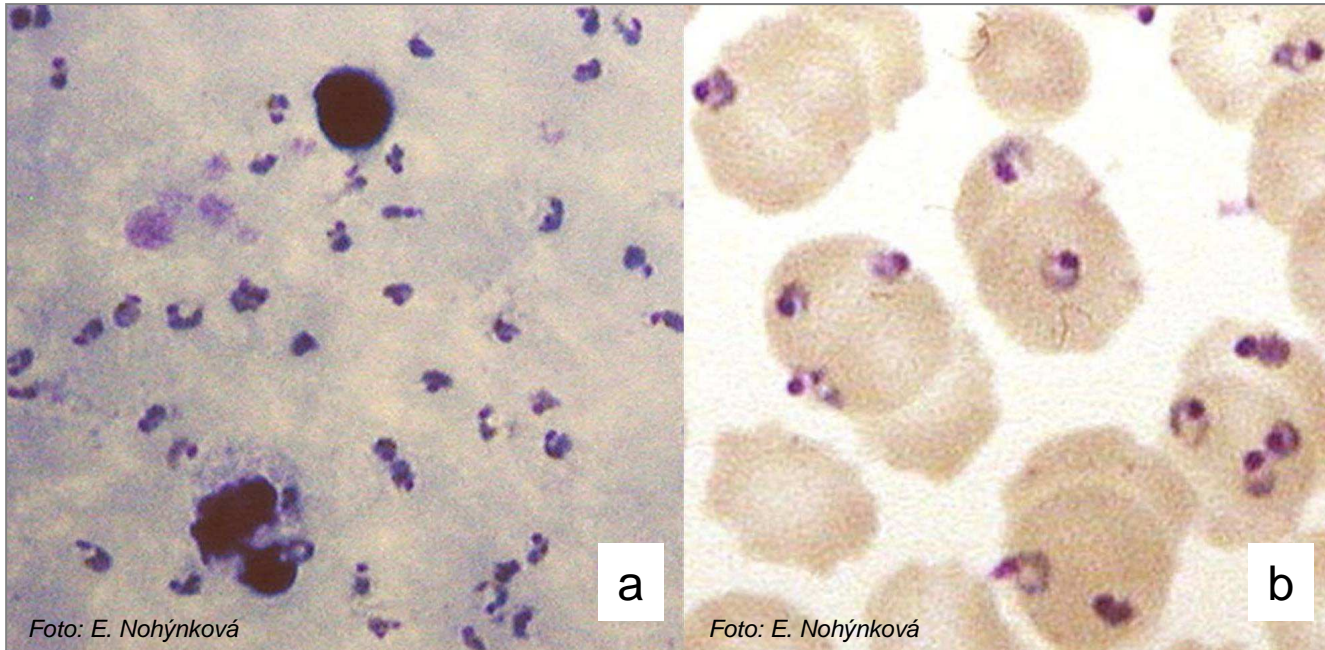
tlustá kapka

po zaschnutí

- nefixuje se
- barví se vodným roztokem Giemsa-Romanowski

LABORATORNÍ DIAGNOSTIKA MALÁRIE

tlustá kapka

kvalitativní vyšetření: **ANO/NE**

(vyšetří se větší objem krve)

tenký nátěr

zachovaná morfolgie

- druh plasmodia
- výpočet parazitémie

LABORATORNÍ DIAGNOSTIKA MALÁRIE

Mikroskopie poskytuje nejvíc informací

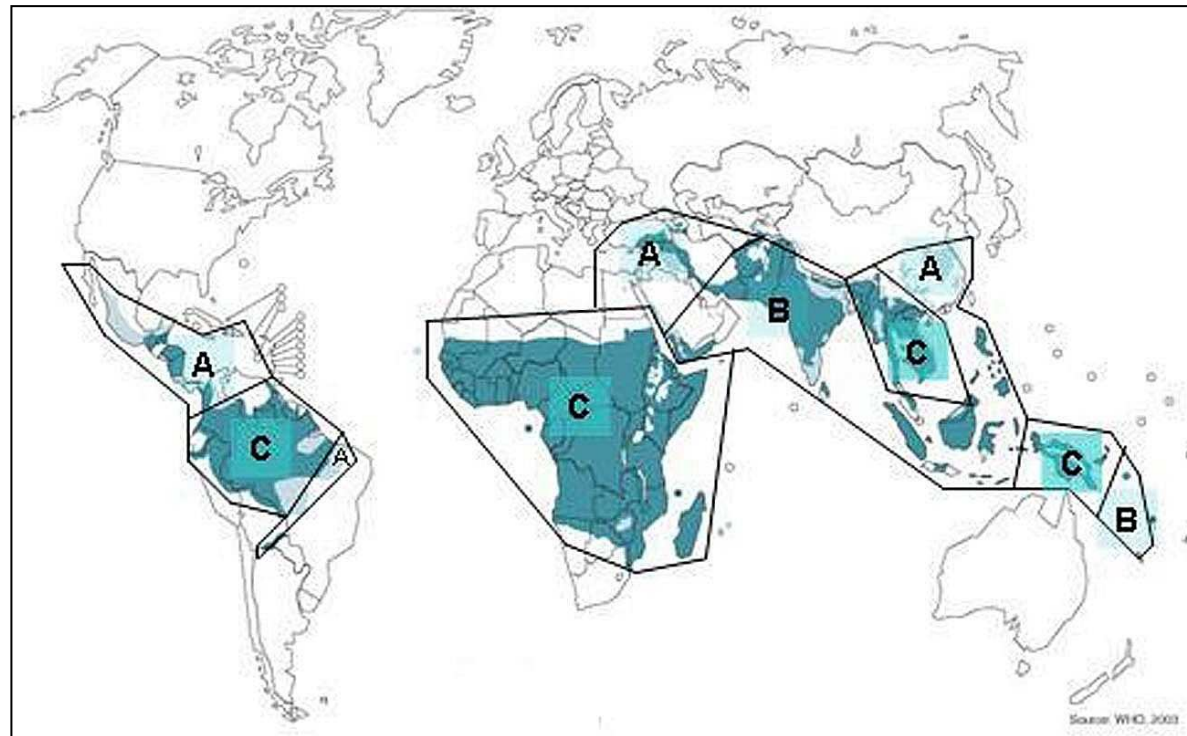
- jakým **druhem malarického plasmodia** je pacient nakažen
- jaká je **parazitémie**

LABORATORNÍ DIAGNOSTIKA MALÁRIE

URČENÍ DRUHU PLASMODIA

význam:

- výběr léku (**rezistence**)
- rozhodnutí o antirelapsové léčbě (terciána *P. vivax*, *P. ovale*)

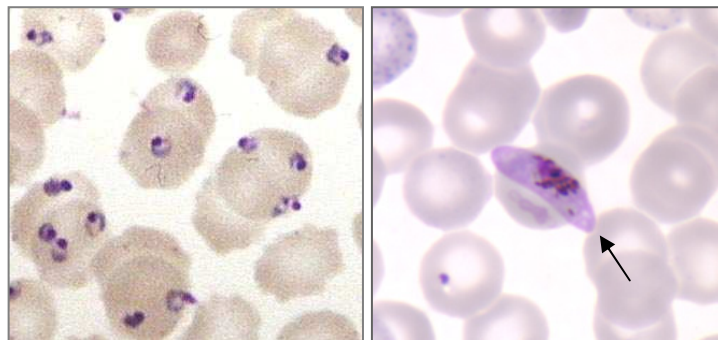

LABORATORNÍ DIAGNOSTIKA MALÁRIE

URČENÍ DRUHU PLASMODIA

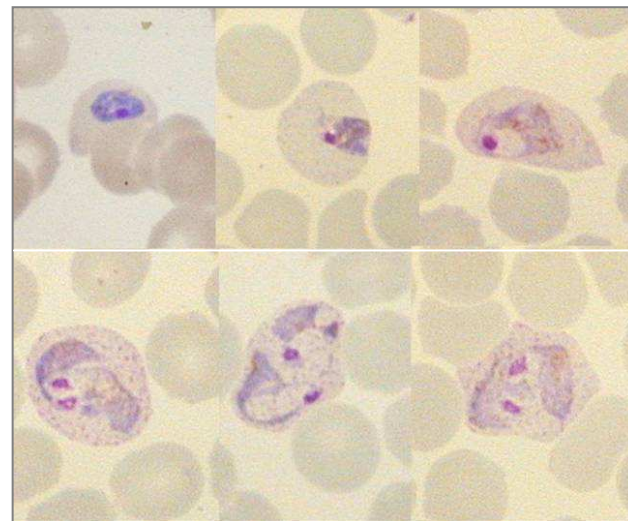
druh	v periferní krvi	infikované erythrocyty
<i>Plasmodium falciparum</i>	„prstýnky“ (gametocyty)	nezvětšené
<i>Plasmodium vivax, P. ovale</i>	všechna stádia	zvětšené

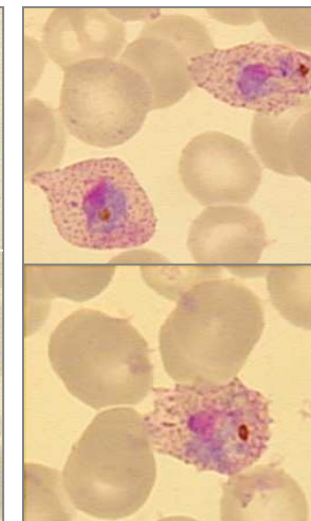
prstýnky

gametocyt

Plasmodium falciparum

Plasmodium vivax

P. ovale

LABORATORNÍ DIAGNOSTIKA MALÁRIE

VÝPOČET PARAZITÉMIE

význam:

- péče o pacienta
- sledování účinnosti terapie

Plasmodium falciparum

- parazitémie v periferní krvi neodpovídá počtu infikovaných krvinek v těle
- parazitémie přes **2%**: „**maligní**“ **malárie** (**komplikace**)

Plasmodium vivax, P. ovale, P. malariae

- parazitémie v periferní krvi odpovídá počtu infikovaných krvinek v těle

CHEMOTERAPIE MALÁRIE

úspěšná při eliminaci parazitů do 7 dnů

CHININ

- účinný proti **erythrocytárním stádiím** všech druhů plasmodií
- neúčinný proti hypnozoitům

MEFLOCHIN

- účinný proti **erythrocytárním stádiím** všech druhů plasmodií
- neúčinný proti hypnozoitům

CHLOROCHIN

- účinný proti **erythrocytárním stádiím** *P.vivax*, *P.ovale*, *P.malariae*
a citlivým *P.falciparum* !!! **REZISTENCE !!!**
- neúčinný proti hypnozoitům

PRIMACHIN

- účinný proti **hypnozoitům** = antirelapsová léčba (*P.vivax*, *P.ovale*)
- účinný proti gametocytům *P.falciparum*

ARTEMISININ a kombinace

- účinný proti **erythrocytárním stádiím** všech druhů plasmodií
- neúčinný proti hypnozoitům

Artemisia annua

zdroj: WHO ID: 9100022

OBRANA PROTI MALÁRII

- **imunita**

endemické oblasti: částečná imunita po mnohaleté opakované expozici plasmodiím

- **očkování**

snaha o vývoj vakcíny

- **přirozená odolnost**

endemické oblasti: selekce mutací nevýhodných pro plasmodia (Duffy antigen; srpkovitá anémie; ovalocytóza)

- **chemoprolaxe**

cestovatelé

- **expoziční ochrana**

lidé žijící v endemických oblastech

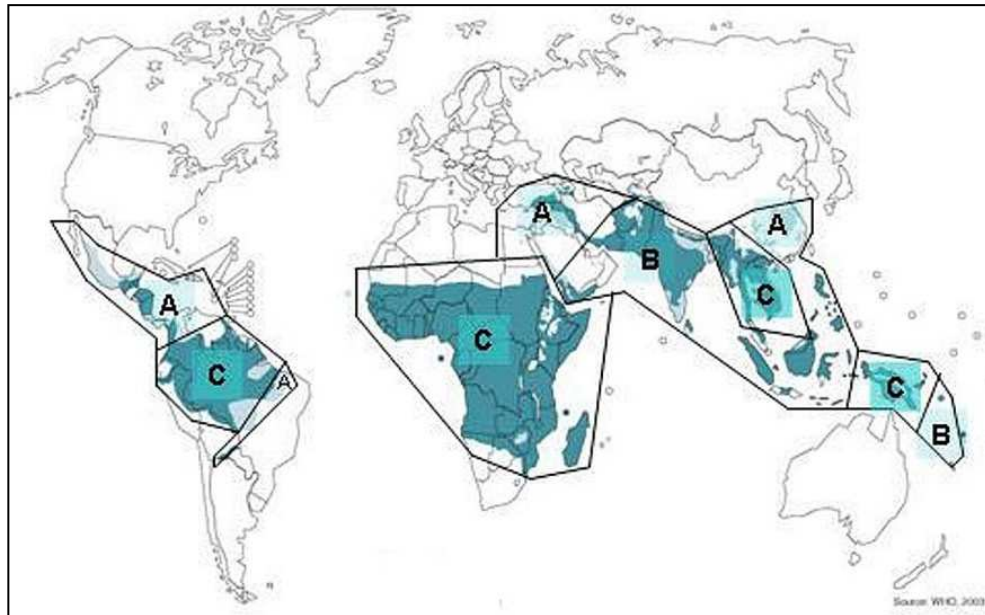
cestovatelé

OBRANA PROTI MALÁRII

CHEMOPROFYLAXE

- preventivní užívání antimalarik
- nezamezí nákaze
- **zamezí těžkému průběhu**
- výběr léku: podle aktuální rezistence *Plasmodium falciparum*

Zóny rezistence *Plasmodium falciparum* ke chlorochinu

OBRANA PROTI MALÁRII

EXPOZIČNÍ OCHRANA

- repelenty
- sítě v oknech
- **moskytiéry** (impregnované insekticidy)

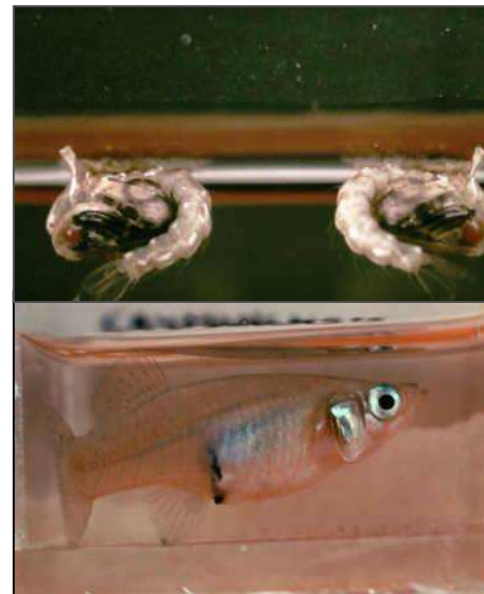

zdroj: WHO ID: 03001852

PREVENCE A KONTROLA MALÁRIE

REDUKCE POČTU PŘENAŠEČŮ

- změny prostředí (vysoušení močálů, nádoby s dešťovou vodou)
- insekticidy
- biologická kontrola

Larvy komárů
při hladině

Gambusia

2009

Globální financování kontroly malárie: **1.7 bilionů USD**

Babesia microti

B. divergens

- krevní apicomplexa
- intracelulární (vývoj uvnitř **erytrocytů**)
- přenašeč: klíště
- **paraziti zvířat**
- původci babesiózy velmi vzácná v Evropě

EPIDEMIOLOGIE BABESIÓZY

PŘENOS

- **prostřednictvím přenašeče**

přenašeč: klíšťa (nymfy, dospělé samice)

přichycení 36 hod > zvýšené riziko přenosu

- **krevní transfúzí**

- • koncentráty erytrocytů (i zmražené): *B. microti* přežije až 19 dnů
- • bezpříznaková nákaza dárce (Německo: protilátky u 8% dárců krve)

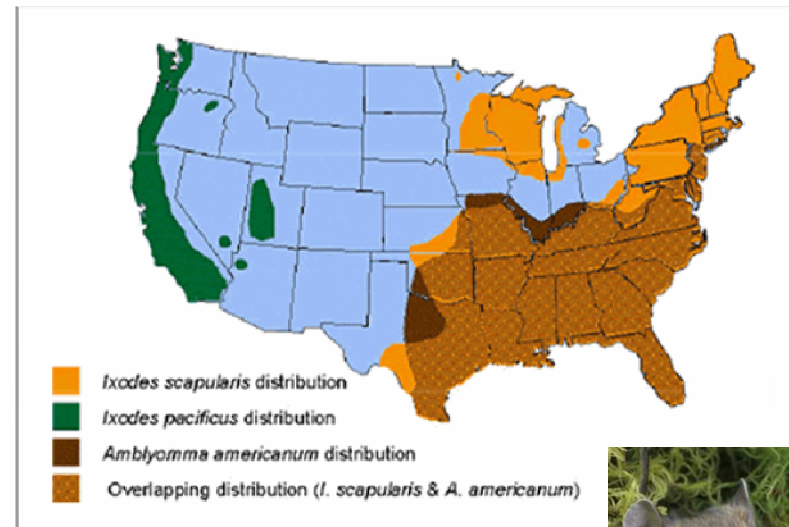
EPIDEMIOLOGIE BABESIÓZY

Babesia microti

„hlodavčí“ parazit (drobní hlodavci)

USA (východní pobřeží): endemicky

přenašeč: klíště *Ixodes scapularis*

EVROPA: hojně v drobných hlodavcích

přenašeč: *I. trianguliceps*

Ixodes ricinus

2007: 1. případ autochtonní nákazy v Evropě

KLINICKÝ OBRAZ BABESIÓZY

škála: chronická subklinická nákaza –
fulminantní horečnaté onemocnění s těžkým až smrtelným průběhem
příznaky: horečka, žloutenka, hemoglobinurie

DIAGNOSTIKA BABESIÓZY

shodná s malárií: přímý průkaz na nátěrech z periferní krve
parazitémie: až 20%

EPIDEMIOLOGIE BABESIÓZY

Babesia divergens

„dobyččí“ parazit (hovězí dobytek)

přenašeč: klíšata *Haemaphysalis*, *Dermacentor*

Ixodes ricinus

EVROPA: velmi vzácné případy (31 od roku 1957)

výhradně **splenektomovaní pacienti**

40% smrtelné nákazy

